

Мирјана БОГОСАВЉЕВИЋ
Архив Србије, Београд
bogosavljevicmirjana@yahoo.com

АРХИВИСТА, ЧУВАР ИСТОРИЈЕ ИЛИ ЊЕН УОБЛИЧИТЕЉ: ИСКУСТВЕНА ВАЛОРИЗАЦИЈА АРХИВСКЕ ГРАЂЕ НАСУПРОТ ПРОЦЕДУРАЛНОЈ

Сажетак: Циљ овог рада није објашњење важности валоризације као процедуре одређене низом законских регулатива, већ разматрање валоризације као кључног, одговорног и сложеног посла. Рад одговара на питања: који су критеријуми за утврђивање вредности докумената и да ли као главни критеријум узимамо историјску вредност документа, информације које нам пружа или неки други критеријум. Посебно место посвећено је указивању на значај искуства архивисте код препознавања стварне вредности докумената. Део рада бави се преношењем искустава из страних архива којима се истиче утицај правилне валоризације на судбину докумената. Обухваћено је и питање валоризације архивске грађе ван архива – код стваралаца и власника регистратурске грађе.

Кључне речи: валоризација, документ, фонд, архив, архивиста, историја, критеријуми вредновања, регистратуре, дигитализација

1. УВОД

Питање валоризације (вредновања) архивске грађе комплексно је и сложено. С једне стране у архивској теорији начин вредновања архивских докумената објашњен је кроз систем правила и поступака (законских одредби) помоћу којих се одређује значај сваког документа. С друге стране, насупрот процедуралној (законски утврђеној) валоризацији стоји искуствена, као резултат дугогодишњег рада архивиста и њиховог односа и вредновања архивске грађе.

Циљ рада није објашњење важности валоризације кроз низ законских регулатива, већ разматрање валоризације као кључног, одговорног и сложеног посла. Захваљујући својој стручности и искуству током рада са грађом архивиста на најбољи и најпрецизнији начин могу да утврде вредност докумената и њихов значај за историју и науку. Из ових разлога архивиста је главна и основна карика у процесу утврђивања

вредности, чувања и заштите докумената. Услед бројности и разноврсности докумената данас је тешко спровести објективну валоризацију. Управо је то тачка где се од архивисте очекује објективност тј. неоптерећеност идеолошким, политичким, религиозним, економским или неким другим околностима, као и (колико год је то могуће) изостанак субјективног, личног става у вредновању докумената. Архивиста мора да остане неутралан јер једино тако може стручно да одговори на захтев архивске струке у правцу правилног вредновања докумената. Архиви су једине и праве институције у којима је заштита докумената потпуна и сигурна, а надлежни су да врше стручни надзор над одабирањем, архивирањем, чувањем, одржавањем архивске грађе као и над излучивањем безвредног регистратурског материјала у регистратурама. То су једина места где су обезбеђени услови да се грађа трајно, и на прави начин, сачува за будуће генерације.

2. ПРОЦЕДУРАЛНА ВАЛОРИЗАЦИЈА (ЗАКОНСКА ЗАШТИТА АРХИВСКЕ ГРАЂЕ И ДЕФИНИЦИЈА ВАЛОРИЗАЦИЈЕ)

Иако окосницу рада не чини анализа валоризације у односу на низ законских одредби на самом почетку кратко ћемо се осврнути на законске оквири у којима се развијала архивска служба у нашој земљи.

Законска заштита архивске грађе и развој архивске службе у Србији почиње доношењем *Закона о устројству Државне архиве* (1898) и почетком рада Државне архиве у Београду (1900) године.¹ Законом је утврђен статус Државног архива у Београду, врсте докумената које ће преузимати, питање коришћења и објављивања документације. Све до тридесетих година 20. века нису се десиле никакве значајније промене. У том периоду можемо издвојити: *Закон о архивама Министарства иностраних послова (МИД) и дипломатских и конзуларних заступништва (ДКЗ) Краљевине Југославије у иностранству*² из 1930. године. Тај закон, од свега 17 чланова, регулисао је заштиту и поступак са архивском грађом и регистратурским материјалом који је настао у раду Министарства иностраних послова Краљевине Југославије, Краљевине Србије и Краљевине Црне Горе. Пројектом закона о државним архивама и регистратурама Краљевине Југославије из 1935. године,³ утврђена је

¹ Богдан Лекић, *Архивистика*, Београд 2006, 285.

² Богдан Лекић, *Архивско законодавство Југославије 1918–1974*, Архивски преглед 1–4, Београд 1997.

³ *Пројекат закона о државним архивама и регистратурама*, Архив Југославије (АЈ), Фонд Министарства просвете Краљевине Југославије, Ф 1–1.

мрежа, статус, надлежност архива, имовинско-правни статус архивске грађе, грађа коју преузимају архиви са територија на којима врше надзор и сл.

Даљи развој архивске струке у великој мери био је под утицајем специфичних политичких и друштвених околности. У току Другог светског рата и у првим годинама после њега, судбина архивске грађе била је крајње неизвесна. Ово се посебно односило на грађу из времена Краљевине Југославије која је из политичких разлога била уништавана и склањана. У наредним годинама донет је низ закона, почев од *Ойшџеті закона о државним архивима*⁴ (1950), који је обезбедио легитимност организовања и даљег развоја архивске службе, са све значајнијом улогом стручног рада на заштити архивске грађе у регистратурама.

Данас законску основу архива чини *Закон о културним добрима*⁵ из 1995. године. По овом закону (члан 23) „архивску грађу чине изворни и репродуковани писани, цртани, компјутеризовани, фотографисани, фонографисани, филмовани, микрофилмовани или на други начин забележени документарни материјали од посебног значаја за науку и културу који је настао у раду државних органа и организација, органа јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, политичких организација и њихових органа, установа и других организација, верских заједница, као и појединаца без обзира на то кад је и где настао и да ли се налази у установама заштите или ван њих”. Такође утврђени су послови архива од вршења стручног надзора над архивирањем, чувањем, стручним одржавањем и одабирањем архивске грађе као и излучивањем безвредног регистратурског материјала до објављивања архивске грађе и истраживања ради стварања целине архивске грађе тј. архивских фондова.

Вратимо се самој суштини –валоризацији тј. вредновању архивске грађе. Међу архивистима не постоје велике разлике у дефиницији самог појма валоризације или вредновања архивске грађе. Валоризацијом се утврђује да ли одређени документ испуњава услове за трајно чување или ће после краћег или дужег времена бити издвојен из фонда као безвредни регистратурски материјал. Према *Ойшџет међународном стандарду за опис архивске грађе* који је усвојио Комитет за стандарде описа МАС-а у Стокхолму, 19-22 децембра 1999. године *appraisal* валоризација (вредновање), дефинише се као поступак утврђивања

⁴ *Ойшџеті закон о државним архивима*, Службени лист ФНР Југославије бр. 12/1950.

⁵ *Закон о културним добрима*, Службени гласник РС бр. 11/1995.

рокова чувања докумената.⁶ Ипак већина архивиста питање валоризације архивске грађе и регистратурског материјала посматра као систем поступака који почивају на стручно утемељеним критеријумима, и на тај начин омогућавају оптимално чување података и информација о догађајима, појавама, личностима у одређеном времену и простору.

Др Јосип Колановић из Хрватске, који се годинама бавио изучавањем валоризације архивске грађе, у свом чланку „Вредновање архивског градива у теорији и пракси” истиче „да с обзиром на огроман број информација које ствара савремено друштво пред архивисте се поставља задатак шта од тога има трајну вредност те је неопходно да се архивисти образују за вредновање и одабир архивске грађе”.⁷ Такође, проф. Азем Кожар тврди да се „вредновање архивске грађе сматра круцијалним питањем архивистке али и других знаности и оно се заснива на теоријским и практичним сазнањима архивистике”.⁸ Најпотпунију дефиницију валоризације дао је Владимир Жумер: „У савременој архивској теорији под појмом „вредновање архивског документа” подразумевамо одређени начин и поступак у којем на темељу функционалне анализе стваратеља (анализа организације), као и њиховог садржаја, те уз помоћ објективних стручних начела и критеријума вредновања и конкретних помагала за одабирање (листе, пописи, каталози архивских докумената), вреднујемо односно утврђујемо вредност документа с обзиром на његово историјско, научно, културно, естетско или неко друго законом одређено значење, које по завршетку поступка одабирања преузимамо у јавни архив”.⁹

Из досадашњег излагања сасвим је јасно да законски оквир и прилично уједначена мишљења у вези са дефиницијом валоризације, свакако, не решавају кључно и озбиљно питање сложености вредновања архивске грађе.

3. ИСКУСТВЕНА ВАЛОРИЗАЦИЈА (КРИТЕРИЈУМИ ЗА УТВРЂИВАЊЕ ВАЛОРИЗАЦИЈЕ КОД НАС И У СВЕТУ)

Питање валоризације увек је актуелно и, нажалост, не може се рећи да је решено. Важно би било утврдити нека општа правила и кри-

⁶ *Општи међународни стандард за опш архивске грађе – ISAD*, друго издање, Нови Сад 2006.

⁷ Josip Kolanović, *Vrednovanje arhivskog gradiva u teoriji i praksi*, Arhivski vjesnik, Zagreb 1995, 7–22.

⁸ Azem Kožar, *Arhivistika u teoriji i praksi*, Tuzla 2005.

⁹ Vladimir Žumer, *Politika akvizicije i kriteriji vrednovanja: profesionalni i politički aspekti*, Arhivski vjesnik, Zagreb 1999, 53–77.

теријуме који би важили и имали општу намену. Ако поставимо питање шта је заправо основа правилне и стручне валоризације, проблем настаје у вези са најважнијим питањем: вредновање и одабирање архивских докумената. Стога је битно утврдити: који су основни критеријуми за утврђивање валоризације архивских докумената, који су основни циљеви вредновања архивске грађе, да ли постоји апсолутно ваљана и применљива метода вредновања, а пре свега важно је дати одговор на кључно питање —шта вредновати, шта одабрати, шта сачувати како би се постигао главни циљ, а то је трајно чување докумената од посебне вредности.

У двадесетом веку политика је у великој мери утицала на избор грађе и њену валоризацију. Валоризација архивске грађе након Другог светског рата обухватала је, поред законских одредби, утврђивање методологије вредновања, формални поступак вредновања, одабирања и излучивања као и помоћна средства за вредновање (водичи, правила, критеријуми). Свако ново политичко уређење, које се код нас тако често мењало, утицало је на постављање различитих критеријума и начела валоризације архивских докумената.

У дугој архивској пракси сада се већ могу издвојити одређени критеријуми за валоризацију, око којих се слаже већина архивиста. Као прво, битан је садржај самог документа, а тај критеријум за вредновање архивских докумената има своју дугу примену. Поједини архивисти сматрају да је критеријум утврђивања садржаја грађе најдетаљнији и најпрецизнији начин оцене вредности једног архивског фонда. Други критеријум је време настанка одређених категорија документације, посебно када су се дешавали важни догађаји, од преломног историјског значаја. Постоје и мишљења да је најважнији критеријум историјска вредност документа, а заговорници ове тезе то објашњавају чињеницом да ако се за критеријум вредновања узме историјска вредност документа онда се избегава опасност да се архиви затрпају документацијом која после извесног времена неће имати историјску вредности. Питање вредновања масовних докумената постаје из дана у дан све актуелније и било би добро донети одређена решења која би важила за целу нашу архивистичку службу.

Да је ово питање стално присутно и актуелно показују и различити приступи валоризацији од земље до земље. У бившим републикама СФР Југославије, а данас посебним државама, постоје разлике у критеријумима валоризације. У Архиву Македоније спомињу се следећи критеријуми: значај и садржај архивске грађе, време и место настајања архивске грађе, извори архивске грађе, језичке и друге карактеристике, сачуваност, дуплирање, понављање и сумирање података у

архивског грађи.¹⁰ Приступ који примењују колеге из Архива Црне Горе своди питање валоризације архивске грађе на вредновање целине грађе, јер она обезбеђује да се архивским вредновањем сачува тематска структура садржаја (структуралистички приступ). Они указују на два смера приликом валоризације архивске грађе. Први се односи на претварање регистратурске у архивску грађу, у договору са самим регистратурама. Ту архивисти воде главну реч уз поштовање свих правила и начела архивске струке. Други смер валоризацију посматра кроз архивску праксу, где вредносни суд о архивској грађи дају сами корисници, што упућује на чињеницу да валоризацију архивске грађе не можемо посматрати само као излучивање регистратурског материјала, већ и као однос архив – корисник.¹¹

Др Јосип Колановић под појмом вредновања подразумева целокупни процес утврђивања и одабирања записа који имају трајну вредност као културно добро, те су извор за историјска и друга научна истраживања или су средство одбране права државе и појединца па због тога у правом смислу имају и значај „архивског документа”. Овај аутор истиче неколико основних поставки вредновања које настају из историјског развоја теорије вредновања: прво, приоритет преузимања докумената заснива се на валоризацији и категоризацији стваратеља; друго важна је функција и надлежност као и делатност појединих стваралаца грађе укључујући и хијерархијску повезаност; треће, информацијска вредност записа о особинама, догађајима и месту као и вредновање не само појединачних докумената, већ скупа докумената. На крају резултат свих анализа од појединачних списа до скупине списа јесте попис односно листа за одабирање.¹²

Владимир Жумер, словеначки архивиста, на основу дугогодишњег рада у архиву и богатог искуства, наводи следеће критеријуме за валоризацију архивских докумената: историјске и културно научне потребе, где се најчешће и користи архивска документација, садржај самих докумената који се утврђује директном анализом докумената, специфичности догађаја и појава због чега треба сачувати више докумената или документа у целини, време настанка документа, специфичности места или регије где је документ настао, предмет пословања особе где је

¹⁰ Архивски преглед 1–2, Београд 1987.

¹¹ Вукота Вукотић, *Публиковање архивске грађе у сврху уговољавања корисничким захтевима – пример валоризације кроз ушилишарну намену*, Архивски записи XXII, Цетиње 2015, 1.

¹² Josip Kolanović, *Vrednovanje arhivskog gradiva u teoriji i praksi*, Arhivski vjesnik, Zagreb 1995, 7–22.

документ настао, тела које доносе одлуке, значај стваралаца докумената, изворност, аутентичност докумената, сачуваност и количина настале грађе као и унутрашње и спољне карактеристике докумената.¹³

Према упутству за сређивање и обраду архивских фондова и израду информативних средстава у Архиву Југославије из 1994. године постоје три критеријума за валоризацију:

- садржајна вредност документа који се пре свега односи на утврђивање садржаја ствараоца архивске грађе (статут делокруг, надлежност, функције...);
- историјско-друштвене околности и улови у којима су настали документи;
- спољна и друга обележја докумената која обухватају: аутентичност докумената, врсте докумената, оригиналност, рукописну вредност докумената, језик, писмо, формат и др.¹⁴

И док се код нас валоризација спроводи по мање-више утврђеним критеријумима, у свету постоје различита мишљења по питању вредновања докумената. Немачки архивисти активно су се бавили питањем процене архивске грађе а основни критеријум валоризације докумената је разликовање према хијерјархији институција (категоризација ствараоца грађе). Карл Ото Милер (Karl Otto Müller) сматрао је да је процена (вредновање докумената) централна ствар архивске праксе. Процена се, по његовом мишљењу, врши на основу значаја у хијерархији институција где документ настаје а одлуку шта ће се чувати доноси архивиста. Хајнрих Ото Мајснер (Heinrich Otto Meisner) сматрао је да попис грађе треба да се ажурира сваких пет година. Он је тврдио да се процена докумената врши на основу три критеријума: старости, садржаја и хијерархије докумената код ствараоца (организације и њеног положаја). Фриц Цимерман (Fritz Zimmerman) бранио је други приступ процене докумената, не на основу порекла већ на основу његовог садржаја (употребе), а први пут је поставио и питање потражње на тржишту као новог фактора у процени докумената (сматрао је да је однос између потражње, садржаја а и коришћења докумената најважнији). Немачки архивиста Артур Цехер (Arthur Zechel) покренуо је питање односа између историчара и архивиста и између историје и архивистике.

¹³ Vladimir Žumer, *Politika akvizicije i kriteriji vrednovanja: profesionalni i politički aspekti, Arhivski vjesnik*, Zagreb 1990, 53–77.

¹⁴ Упутство за сређивање и обраду архивских фондова и израду информативних средстава у Архиву Југославије, Београд 1994, 6.

Овај аутор веровао је да архивар мора узети у обзир историјске изворе, али је бранио архивску науку као аутономну дисциплину. Сматрао је да је важно обратити пажњу на следеће: разјашњење односа између историчара и архивисте (дефинисање њихове улоге), а да интереси историчара не смеју утицати на рад архивара (у смислу процене докумената) и да је важно дати одговор на питање да ли архивар мора бити историчар.

Енглеска теорија и пракса је нешто другачија у односу на Немачку. Предност у вредновању и одабирању архивске грађе енглески архивисти дају управи администрацији. Први теоријски приступ вредновању докумената дао је Хилари Џенкинсон (Hilary Jenkinson), који је тврдио да стваралац докумената бира а архивиста је чувар архивске грађе, где управно тело одлучује о томе шта треба уништити а архивиста се у то не меша. Сматра да архивиста стоји између управе и истраживача а додељена му је улога пуког чувара архивских докумената. Ту је и кључна разлика у схватању валоризације енглеске архивске службе која ставља нагласак на чување а не на одабирање докумената док у Немачкој архивска служба управо даје предности улози архивисте и утврђује критеријуме за вредновање архивске грађе.

У Америци већина архивиста под волиризацијом архивских докумената подразумева вредновање на основу значаја грађе с позиције информација које нам пружа о прошлости а не с позиције могуће употребе у будућности. Ову тезу заступао је и амерички архивиста Теодор Р. Шеленберг (Theodore R. Schellenberg), који је тврдио да се валоризација односи на садржај самих докумената тј. на информације које ће имати значаја за истраживаче али да је основна сврха вредновања архивске грађе питање како сачувати што већу количину изворних података и информација с минималном количином грађе.¹⁵ Филип Брукс (Philip Brooks), истицао је три темељна начела вредновања: вредност записа, вредност за ствараоца и вредност за историјска истраживања.

Канадски архивиста Тери Кук (Terry Cook) описао је архивисту као „активни састојак у изградњи историје памћења, који ће изабрати шта да чува а шта да баци и на тај начин ће створити прошлост за будуће генерације”.¹⁶ За разлику од претходних генерација, које су сматрале да архивисти чувају прошлост, од средине 60-их година архивисти активно почињу да се укључују у вредновање докумената тако што

¹⁵ Theodore R. Schellenberg, *Modern Archives principles and techniques*, The society of American Archivists, Chicago 1936.

¹⁶ Elizabeth Snowden Johnson, *Our Archives our Selves: Documentation Strategy and the Re-Appraisal of Professional Identity*, The American archivists, Vol. 71, 2008, 190–202.

приступају обради докумената у контексту околности у којима су настала. Кук је присталица и заговорник функционалног начина вредновања докумената што значи да докумената треба посматрати и вредновати у односу на организациони контекст творца грађе и функционалног процеса у којима је документ настао. Сматрао је да је потпуно погрешан приступ где се валоризација докумената врши тако што се вреднује сваки документ, а нарочито је био противник тога да се то чини у односу на историјски значај грађе. Методологија функционалне теорије вредновања грађе темељи се на стручној сарадњи творца грађе и архива где на крају обавезу преузима архив.

Хауард Зин (Howard Zinn) је, на састанку Друштва америчких архивиста 1970. године, тражио да архивисти документују живот обичних људи. Ове идеје објавио је у чланку под називом „Тајност, архиви и јавни интерес“, где је позвао архивисте да не посматрају друштвено-политички статус кво, већ да схвате да је често било пристрасности у одабиру чувања докумената а да пристрасност производи искривљену историјску слику. Да би се овај проблем решио влада и друштво морају да дозволе неограничен приступ евиденцијама, а архивиста да преузме на себе одговорност да створи нови свет докумената. Он је указао на већу одговорност архивиста према будућим генерацијама, јер не само да прикупљају и вреднују документа него обезбеђују и чување као свеобухватни запис друштва чиме се ствара прошлост за свакога а не само за елитне чланове друштва.

4. ВАЛОРИЗАЦИЈА РЕГИСТРАТУРСКОГ МАТЕРИЈАЛА И АРХИВСКЕ ГРАЂЕ ВАН АРХИВА

Основни задатак сваког архива је заштита регистратурског материјала и архивске грађе ван архива. Заштита регистратурског материјала као извора архивске грађе неопходна је све до тренутка док из њега не буде одабрана архивска грађа. Постоје две групе заштите и надлежности. Прва, у којој надлежности произилазе из правила канцеларијског пословања, што се пре свега односи на постојање архивске књиге. Она представља сумарну евиденцију целокупног регистратурског материјала која је значајна и за одређену регистратуру и за архив. Преко архивске књиге архиви добијају информације о количини архивске грађе и регистратурском материјалу (времену настанка, количини, садржају, очуваности, значају). Друга група обухвата права, обавезе и надлежности које произилазе из система претходне заштите регистратурског материјала, архивирања, одабирања архивске грађе до њене предаје надлежном архиву. Грађа која се предаје архивима у надле-

жност мора бити сређена и пописана, а архиви су ти који обављају стручни надзор у погледу архивирања, одабирања, чувања и одржавања архивске грађе.

Важно је истаћи да регистратурски материјал има оперативну функцију без које је незамислива делатност стваралаца а истовремено представља и архивску грађу. Сасвим је јасно да су два потпуно различита приступа валоризације у архиву и ван архива – у регистратурама. Када се ради о валоризацији регистратурске грађе код стваралаца (регистратура), у пракси се полази од принципа категоризације стваралаца. То значи полази се од регистратура које својим делокругом рада и надлежностима стварају документацију која се тиче највећег броја грађана. Код регистратура постоје два правца у којима се креће валоризација: из целине се издваја онај део који је трајног карактера, као и онај чији су рокови важења још увек оперативни. Ствараоци регистратурске грађе предлажу и формирају своје Листе категорија са роковима чувања за разне категорије грађе на основу које одређују шта се од списка чува а шта не. Овако формиране Листе категорија регистратурског материјала са роковима чувања које су усвојене у регистратурама могу се примењивати тек пошто добију сагласност надлежног архива. У зависности од значаја регистратурски материјал се предаје архиву на чување а архиви предлажу накнадно излучивање или чување документа. Трајно се чувају оне категорије регистратурског материјала које садрже податке од значаја за друштво, науку, културу, док регистратурски материјал који није означен као архивска грађа задржава трајно оперативни карактер, што значи да остаје у регистратурама на даље коришћење.

Обавеза свих регистратура је да донесу општи акт у сагласности са надлежним архивима о: начину ецидентирања, чувања, класификацији и архивирању, као и о начину заштите и коришћења података и документа насталих у процесу аутоматске обраде података. Овде се поставља најзначајније питање око кога се споре многи архивисти. У већини регистратура постоји мишљење да целокупну регистратурску грађу чувају преко 30 година треба да преузму архиви. У пракси проблем настаје зато што се у регистратурама утврђују Листе категорија са роковима чувања које се најчешће односе на листе са трајним роком чувања па то се намеће и архивима као архивска вредност. На тај начин архиви постају пасивни посматрачи већ срповедене, некритичке, чиновнички наметнуте валоризације и постају депои где се чува „стара“ документација. Иако парадоксална ова тенденција је данас све израженија. Предаја комплетне грађе архиву је најједноставније решење, али свакако није и најсврхисходније.

Све већи број докумената захтева од архивиста и архива не само прецизну валоризацију већ и решавање питања чувања и складиштења докумената у електронској форми. Еволуција информационих технологија прошла је кроз неколико фаза од ере персоналних рачунара, где су подаци уведени у компјутерски систем и обрађени у одређеним серијама до дигитализације (скенирања) докумената. Дигитализација и презентација архивске грађе на интернету врло је сложен и скупocen посао. Она подразумева депоновање скенираних докумената у базе података што омогућава истраживачу да на једноставан начин не само дође до података о докуменатима која постоје, већ и да их користи.

Тренутак у којем архивисти утврђују, путем валоризације, која документа ће скенирати и чувати у електронској форми, јесте тачка која повезује процес дигитализације са валоризацијом. У процесу дигитализације то је управо и најважнији задатак архивиста (припрема грађе за дигитализацију). Од посебне важности је да архивисти идентификују одређене проблеме који се односе на дугорочно очување аутентичних електронских записа: питање поверљивости докумената, последице размене података преко националних граница као и брзина технолошког напретка и могућност да архиви прате те промене (дигитализација архивске грађе подразумева стално ажурирање хардвера и софтвера и због тога је неопходна стална сарадња архивиста и информатичара). Страни аутори наводе да на архивско спровођење електронских података, у великој мери, могу утицати законске препреке које често онемогућавају спровођење електронских записа (законодавство које дефинише улогу архивисте само као некога ко чува податке, закон који намеће дужи временски период пре него што архиви могу да оцене податке или утичу на њихово распоређивање, законодавство које регулише приватност и приступ подацима).¹⁷

Наша архивистичка пракса показује да велики проблем представља укључивање електронског управљања подацима у традиционалне, постојеће системе (нефункционисање и тешкоће у примени из различитих разлога). Ту је потребна интеграција постојећег система са електронским, а за то су архивима потребна додатна средства да би се бавили развојем електронских система као и закони и процедуре које то подржавају.

Без обзира на препреке и проблеме, савремена архивистика је незамислива без електронског архивирања докумената које омогућава пре свега лако претраживање докумената (једноставност информација

¹⁷ Harold Naugler, *The Archival Appraisal of Machine Readable Records*, Paris 1984, 8.

и њихов значај), повезивање и укрштање података, уштеду простора за чување папирне документације као и заштиту самих докумената.

5. ЗАКЉУЧАК

Три кључне ствари неопходне су да би валоризација (вредновање) докумената била правилно и до краја спроведена. Као прво, развој архивистике у правцу решавања великог броја проблема, а с једним циљем – да се сачувају документа и грађа за будуће генерације. Друго, свест о значају архивске грађе и архива. Данас још увек није у потпуности раширена свест о значају и важности архива као установа од националног значаја, које поред музеја чувају и прикупљају грађу једног народа и практично стварају његову историју. Едукација у том правцу свакако би морала да почне од самих архивиста, али и од осталих установа културе. Пре свега Министарство културе које мора да нађе начин да промовише и истакне рад и вредности архива. И на крају, али не мање важна, јесте правилна законска регулатива где свакако важну улогу има држава која различитим нормама и актима утврђује оквир у коме је могуће да се развија архивска струка. Уз све ово не треба заборавити ни финансијску подршку и средства која ће омогућити да се на најбољи могући начин заштити архивска грађа кроз обраду, сређивање, микрофилмовање, дигитализацију сређених и обрађених фондова и збирки.

Mirjana BOGOSAVLJEVIĆ

THE ARCHIVIST – HISTORY KEEPER OR ITS SHAPER:
EXPERIENCE BASED VS PROCEDURAL VALORISATION OF
ARCHIVES

Summary

The aim of this paper is not the explanation of the importance of valorisation as the procedure determined by a sequence of law regulations, but considering the question of valorisation as a vital, responsible and complex work.

The paper answers the question: which criteria are used for determining the value of documents. Do we, as the main criteria, assess the historical value of the document, the information which it gives us, or do we use some other criterion? The prominent place in the paper is dedicated to elucidating the importance of an archivist's experience when assessing the real value of the document.

A part of the paper deals with transferring the experience from the foreign archives by which we emphasise the influence of the proper and accurate valorisation on the documents' future: from registering, to cataloguing, and all the way to their digitalisation.

The paper also covers the issue of valorisation of the archival material outside archival institutions – at their creator's and the owners of the registry material.